

Svar i Anledning af Hr. Pastor Petersens
 Tillæg til Sammes Afhandling om
 Aarsagerne til Fattigdom, indrøkket i
 Landoec. Tid. 9 B. 3 Hefte
 Pag. 369 et seqv.

Den ærede Forfatter, som skrev dette Tillæg til
 en af ham selv i samme Tidenders 9 B. 2 Hefte,
 indført Afhandling, har derved høst til Hensigt at
 giendrive adskillige Ytringer, som jeg i nogle
 Betragtninger Fattigvæsenet angaaende hav-
 de fremsat i benævnte Binds første Hefte
 Pag. 1 sq., men er langt fra at have overbevist
 mig, hvorfor jeg troer at skyde Sagen og Tidens
 dernes Læsere et yderligere Forsvar for de af Til-
 læggets Forfatter modsagte Ytringer, hvorhos
 jeg tillige haaber at vinde min ættige og bestedne
 Modstander for min Mening; thi da det vist nok
 er hans, som min Bestræbelse, at finde Sand-
 hed, og ikke at beholde Ret, enten han har den,
 eller ei; saa kan jeg slet ikke mistvilde om dette
 Maals Opnaaelse. Selv har jeg, som allerede
 forhen offentligt er tilstaaet, for endeel været af
 hans Mening, og ivret for vort Fattigvæsenes
 Indretning; men er kommen til Overbeviisning
 om min Bilsfarelse. Hvorfor Kulde jeg ikke troe,
 at det samme kunde skee min ærede Modstander?
 Det kommer især an paa, at man hylder et, fast

og uroffeligt Princip, hvorfra man gaaer ud, da maae det Rigtige findes, og da maae vi nodvendigen blive enige i Hovedsagen.

Hidtil har Hr. Forfatteren ikke bestemt fremsat det Princip, hvorfra han gif ud og neppe angrebet, end sige: nedrevet mit. Han bar, om jeg tør laane en Lignelse af Krigen, ifkun harsaleret min Bagtozt, uden at indlade sig med Centrum, og jeg anseer mig desbaarsag slet ikke for at være slagen.: Mit Princip, som jeg baade i Fattigvæsens Sagen, og ellers flere Steder, har vedkjendt mig, er: "at Retfærdighed skal hylde, om den endog forekommer os nok saa skadelig, (hvilket den dog aldrig kan være), at vi ikke tør indrette vore Sager efter den Mytte, vi spaae os af en Anordning, en Indretning eller et Foretagende, førend vi ere fuldkomment overbeviste om det Retfærdige, at ingen menneskelig Autoritet gjelder herimod, og at vi, som Christne, der have det guddommelige Ord, aldrig bør være vise over det, som skrevet staaer." Fra dette Princip gif jeg selv ud, og sandt, at jeg havde viidfaret, da jeg ivrede for vore Fattigvæsens Indretninger, fordi jeg ikke strængt nok havde prøvet dem efter samme, og paa dette Princip byggede jeg de Afhandlinger, denne Sag angaaende, som jeg lod komme for Lyset, til hvilke ogsaa hører min Recension over Hr. Pastor Baskholms Skrivt, indført i Literaturtidenden No. 15, 16, 17 for Maaret 1818. Naar jeg imidlertid til Overflodighed har

viist den Mytte, som det, der ene bygges paa Retfærdighed, maae stifte, da er dette skeet, for ogsaa at tale et Ord, der maatte finde Indgang hos dem, for hvilke hiint Princip var for høit, og af hvem det altsaa ei kunde rigtigheden fattes og føles. Jeg behøvede for Tænkeren jo egentligen slet ikke at have talet om det Nyttige; thi dette burde, om det kunde adskilles fra det Retfærdige, slet ikke agtes, men tilfidesfattes og opofres; og desuden staaer den hedenste Viismands Ord vel ved Magt: "at Intet er nyttigt, uden det er retfærdigt." Har jeg altsaa viist, hvad Retfærdighed kræver, saa har jeg viist, hvad jeg burde, og Ingen tør fordre mere af mig, og da har jeg tillige viist den eneste Wei til det sande Nuttige.

Men nu har min agtede Modstander hverken viist, at mit Princip er falskt (hvilket han vist ligesaalet vil, som kan); ei heller har han godtgjort, at jeg ikke har bygget paa Principet, og altsaa maatte min Bygning hidtil staae, uden at een eeneste Steen i den var rokket, om han og havde viist, at den kunde være Ursag til det, som man kalder Stadeligt. Saa meget være i Almindelighed sagt! Nu lader os stykkevis gennemgaae og besvare Hr. Forfatterens Vitringer:

1) Forfatteren siger Pag. 370 iq: "Jeg har troet at finde en Kilde til Armod i Mennefers Uduelighed til den Haandtering eller Forretning de øve, og derfor har jeg troet det gavnligt, at det var Pligt for enhver Borger i Staten, at bevise

An Kundighed og Duellighed til den Haandtering
 eller Forretning, hvorved han attraaer at ernære
 sig. Hr. Pastor Rønne antager derimod, at
 fuldkommen frie Næringsveie vilde udtørre en stor
 Deel af Armodens Kilder. Med Hr. R. veed
 jeg, at det ikke er Mesterstykket, som gjør den
 duelige Mester; og med den agtværdige Forfatter
 ønsker jeg, at enhver Hindring for den, duelige
 Arbejder til at vorde Mester i sit Fag, saavidt
 mueligt, maatte ryddes af Veien; men ingenlun-
 de kan jeg derfor troe, at den Frihed i Nærings-
 veie, der gav Enhver Rettighed til at fuste i en
 Haandtering, hvortil han manglede Duellighed,
 vilde være gavnlig eller forebygge Fattigdom.
 Efter min (vist nok indskrænkede) Kundskab om
 Mennesker og min (ligeledes indskrænkede) Erfar-
 ring, maae jeg ansee saadan Frihed i Nærings-
 veie for skadelig, og troe, at den vilde føre til Fattig-
 dom. Ikke vil jeg tale om, at, naar Haand-
 værkere af een Profession kunde, saa ofte de fandt
 for godt, arbeide i en anden Profession, der maa-
 ske allerede havde Hænder nok, vilde det lettelligen
 skorte paa Arbeide for disse, og hvad der altsaa
 paa den ene Side skulde afværge, vilde paa den
 anden Side fremkynde Fattigdom; men hvad der
 forekommer mig langt vigtigere er: at saadan Fri-
 hed i Næringsveie — efter min uforgribelige For-
 mening, grundet paa Menneskers Ustadighed og
 Lyst til at prøve Alt — vilde formindste Antallet

af duelige Arbeidere og frembringe en Mængde Kuffere i alle Fag." Og derefter anfører han adskillige Exemp:er for at godtgjøre sin Erøvnings Rigtighed. Jeg behøvede nu her ifkuns at spørge: "Hvo berettiger mig, eller noget Menneſte til at forbyde den, der ved nogetsomhelst Arbeide vil, og, efter frivillig Overeenskomst med Andre, kan fortjene sit Brød, at gjøre dette?" Dette er Spørgsmaalet, som bør og maae besvares, ifald jeg ſkal have talet Uret, og jeg protesterer imod ethvert andet Beviis; ikke fordi jeg anseer det umueligt at svare derpaa, men fordi jeg veed viſt, at det er ugnldigt. Om jeg ved en, i ſin Natur, uretfærdig Indretning, kunde fremtrylle det billigſte og varigſte Arbeide, ſaa var og blev Indretningen uretfærdig; og hvad gavnede det dog, om man og vandt den gandske Verden og tog Skade paa ſin Sjæl?

I midlertid ſkal jeg gjerne viſe, at jeg og, naar vi endelig ſkulle gaae ud fra det forkeerte Nyttigheds Princip, kan svare Forfatteren: Han tilſtaaer ſelv Pag. 371, "at det ikke er Meſterſtykket, der gjør den duelige Meſter;" nei, det beviſe de talloſe Kuffere, ſom ſelv i de ſtore Stæder findes i mangfoldige Laug; men, hvad vandtes da ved den foreſlagne Indſtrænkning? At vi ſik examinerede, det er: Koſtbarene Kuffere, ſom dertil endog maatte kunne fore Flere bag Lyſet, end de uexaminerede; thi man vilde jo med mere

Grund forudsatte Duelighed hos den, der havde Lærebrev, end hos den, der intet saadant havde. Og iøvrigt treffer dog her Forsfatterens Indvendning ikke engang egentligen det, jeg har fremsat; thi om og Enhver skulde aflægge Prøve paa sin Duelighed, naar sligt kunns uden Banskkelighed og Bekostning sandt Sted, kunde jo Næringsfrihed ret vel bestaae dermed; thi den der s. Ex. var duelig Muurmester og Skrædder vandt jo, ved at lade sig prøve, Ret til at bruge begge Haandværker. Men, jeg kunde aldrig engang ønske slig en almindelig Prøve, og den vilde ikke nytte, men skade ret meget. Skulle vi have slig en Prøve for alle Haandværkere, saa maatte vi og have den for alle Andre, som arbeide med deres Hænder; der maatte da og være en Prøve for Bonden, baade en theoretisk og en praktisk, og hver enkelt Persons Prøve maatte i det ringeste medtage flere Dage, thi han maatte ikke allene mundtlig gjøre Rede for de vigtigste Dele, som henhorte til Agerdyrkningsvidenskaben, men og vise sin Færdighed i Haandgrebene (og sligt var dog vist nok vigtigere, end en Haandværksprøve), der maatte være en Prøve for dem, der vilde grave, luge, plante, ja, vel endog for Kudske, Tjenere, Huusholderster, Kofke og Stuepiger &c. Tilforladelig, der vilde saaledes blive et eller flere Academier i hvert Herred, eller vel i ethvert Sogn, og vi fik endnu en nye Skare af Professorer, som vi hidtil ikke

fiende *). For dem, der satte deres Vre og Lykke i, at kunne vise sig som Patroner imod deres Clientere, blev her en riig Anledning til Glæde, og ligesaa for dem, der gjerne vilde befordres til Indkomsters Nydelse; men Glæden vilde vist være af kort Varighed, da den hele Maskine, under sig en Vægt, snart maatte sonderknukses. Vel veed jeg, at Nogle ville svare: "Man maae ikke heller overdrive Sagen." Men hvad nytter sligt et Svar? hvad vi ansee for overdrevent, det ansee Andre ikke for at være engang vidt nok drevet. (Hvad Agerdyrknings- og Videnskaben er angaaende, da er og Proven ofte nok bleven foreslagen og det af Folk, som havde megen Vægt.) Og dersom Proven for alle Haandværkere paa de af Forfatteren anførte Grunde var nødvendig, da var den det vist ikke mindre selv for Huusholderster og Koffepiger, hvis Ukyndighed og Uduelighed medfører vel langt større Tab end Kusterens i Haandværksstanden. Men, hvad vi gjøre, for at faae et dueligt Tjenestetjende, i det vi spørge os for, det kunde vi og gjøre, for at faae en duelig Haandværker, dersom denne var kun i Naboelauget. Kunns troe man ikke, at flige udlærte Mestere, som Forfatteren nævner at have seet i Kjøbenhavn,

*) At Mesterskabet, som det hidtil finder Sted, ikke er nok, det vide vi alle, og det tilfaaer Forfatteren selv. Altsaa maatte der komme andre fuldkomnere Indretninger, Academier, eller hvad man vil kalde dem, i de usfuldkomnere Sted.

sigtede ud paa Landet, for at have en Snees
 Bonders Arbeide! nei, "Nestestykket gjør ikke
 Nesteren," og altsaa vilde de uundgaaelige Fuster-
 re, som ei kunde nøre sig i de større Steder, frem-
 deles tye didhen, hvor de endnu ere, ja! de vilde
 endog forbyde den, som ifølge et naturligt Talent
 kunde være deres Nestet, at røre en Haand
 til det Arbeide, hvortil de, ifølge Privilegium
 troede sig eene berettigede. Vi kunne desuden
 ikke, paa Grund af det, som nu skeer, gjøre
 Indvendinger imod den Næringsfrihed, hvorom
 Talen her er; thi den maatte ikke være partiel,
 men total eller almindelig. Hvor mange et natur-
 ligt Genie holdes ikke, just ved den Laugsvang,
 tilbage, og vover ikke engang at forsøge sine Kræf-
 ter; thi Frykten for et Forbud gjør, at det ei tør
 forsøge dem. Frihed vækker derimod Enslitet og
 giver Mod til at prøve, hvad der kan udrettes.
 Erfaringen selv taler her: Men ikke Hagedyrk-
 ningen og den endnu langt vigtigere Agerdyrkning
 i England, Tydskland, Danmark og flere Riger
 har gjort store Fremskridt paa den senere Tid, og
 det uden Lovbud, Evang eller Examen? Mon alt
 dette under Evang skulde fundet Sted? Troe det,
 hvo der kan! jeg kan det ikke; men, hvad man
 og heri vil troe, saa viser Erfaring, at det er
 skeet uden Evang.

Da den ærede Forfatter i det følgende synes
 at indrømme Autoritet megen Vægt, hid sætter jeg

et Par §. §. af den berømte Scheime, Instituraad Th. Schmalzes Haandbog i Stats-Deconomien: §. 235. "En af de farligste Uretfærdigheder for Rationalvelstanden er Frihedens vilkaarlige Indskrænkning. Ingen har Ret til at skade Andre, og derfor bør og maas det formenes Enhver, hvad der krænker eller endog kun sætter Andres Rettigheder i Fare. Men Ingen kan uden Uretfærdighed tvinges til at gjøre eller lade noget, for at tilvende Andre en Fordeel, og meest oprørende er denne Uret, naar han med eget Tab skal tilvende Andre slige Fordele. Det er derfor ogsaa aldeles Uret, at indskrænke hvilkenomhelst Driwt af en ordentlig Næringsvei." §. 236. "Og denne Uretfærdighed er tillige, ligesom vist nok enhver Uretfærdighed, ogsaa meget forstøvet, først fordi denne Frihed ingenfinde kan blive Andre skadelig. Thi hvorledes kunde nogenfinde befrygtes, at Noget berigede sig ved en Næringsvei til Skade for de Øvrige? Netop, hvor Friheden hersker, maas jo de Øvrige gribe til samme Næringsvei, naar den synes dem fordeeltigt, eller unddrage sig en Medborgers Egennytte, paa hvilken anden Maade dem godt synes, og andetsteds tilfredsstille dens Trang. Men heraf følger, eftersom det Heles Fordeel dog ikkun bestemmes i alle Enkeltes Fordeel, at den almindelige Næringsfrihed, ifølge hvilken nemlig enhver Enkelt kan drive sine Fordele til det højeste, netop fordi den er fordeeltigt for enhver Enkelt, ogsaa er fordeeltigt for det

Dele." §. 238. "Det store Punkt, hvorhen alt statsøconomisk Politie maae stræbe, uden nogen-
 finde at tabe det af Syne ved enkelte Tilfælde, er
 det, at Landets rene Indkomst forstørres, og fra
 dette Synspunkt maae alle Anstalter bedømmes,
 som Staten indretter for statsøconomiske Hensigter.
 At disse maae alle være retfærdige, er desuden
 begribeligt, om endog Uretfærdighed nogensinde
 kunde blive fordeelig. Men endog indtil det
 Enkelte og Mindste vil det vise sig, at stedse ikkun
 det Retfærdige er det fordeeligste i statsøcono-
 mist Hensigt." §. 250. "Staten paatager sig ofte
 med Uret en Omhu, som den bedre overlod til
 Privatpersoner, eller træffer Foranstaltninger, som
 den aldeles ikke skulde træffe. Saaledes er det en
 Omhu, som ikke tilkommer Staten, men hvert
 Men-skte selv, at sørge for, hvorledes eller ved
 hvilke Næringsveie Menneskene skulle faae Ud-
 komme. Staten gjør alt Godt, naar den yder
 Næringsveiene Frihed, og gjør meget Ondt, naar
 den hindrer samme. Naar en Mand nogensteds
 vil begynde en Næringsgreen, vedkommer det ikke
 Staten at undersøge, om han eller Andre kan be-
 staae derved? Endnu mindre kan Næringsveien
 formenes ham. Thi at han vil drive den, viser
 jo, at han haaber at bestaae derved. Er det troe-
 ligt, at han ikke bedre, end Dyrjæbeden, veed at
 beregne sit Haab, da Denne hverken kjender Næ-
 ringens eller hans eller Stedets Omstændigheder,
 saa godt som han? Kan han eller nogen anden

ikke bestaae derved, ville de snart opgive denne og gribe til en anden. Det er Enhvers egen Sag, hvorledes han redeligen ernærer sig, og Staten tilkommer det at sørge for, at han kan det med Frihed og Sikkerhed efter eget Valg, at det staaer Enhver frit for at gaae over fra en Næringsvei til en anden, og at Ingen nærer sig paa uredelig Maade." §. 253. "Neppe vil man turde vove at pege paa de Fattiges Forsørgelse ved Staten som skadelig; og dog er det ikke at mislunde, deels, at Armodens Onde ingensteds er blevet angrebet fra Roden af, deels, at alle vore Foranstaltninger, i hvor menneskekjærlige de end synes og virkelig ere meente, alligevel formere det Onde. Roden til dette Onde er Indskrænkningen af de fleste Næringsveie, til hvilke ikkun gives Udgang under Betingelser, eller hvilke man ikkun kan udøve efter Regler, som ofte ere mangen En umuelige at opfylde. Der vilde være meget mindre Armod, naar ikke Øvrigheden forfulgte dem, der ei vare i Laag, eller som ere uprivilegerede, naar ikke Monopolier eller Forbud afskjære mangen redelig Næringsvei. Men hvor det er foranstaltet at uddele Almisser, der indfinde sig Almisselemmer i Mængde, og den eneste Maade til at formindste Antallet, er ene og allene at uddele mindre rundelige Gaver til dem. Man nærer ellers Øksesløsheden hos Mennesker, der ikke have nogen Følelse for deres Medborgeres Ugtelse, og derhos alligevel tigge og aflaae det Arbeide, som tilbydes dem. Det er aabenbart,

at Velgjørenhed hos enkelt Mand er en Sjøn Piigt, og at den høire Haand ikke maae vide, hvad den venstre, som gaaer fra Hjertet, gjør. Hvorledes kan man nu troe, at offentlige Samlinger kunde udøve en Dyd, som ikkun trives i Løndom? Eller at offentlige dertil bestykkede Personer bedre vilde erkjendige sig om virkelig Træng, end den Enkeltes frie gode Vilje? Hvor der ere slige offentlige Forsælgelser, der tillukker Medlidenheden sig imod enkelte Ulykkelige, og henviser dem til den Indretning, hvor dog kun den meest Ubefalede erholder det Meste, og paa den Maade virkelig Træng gaaer tomhændet bort. Og derfor vilde der stedse blive Klager over Uddelingerne, der ere grundede i samme Grad, som Bestyrerne ere virkelig vel-sindede Mænd. I mange Lande er den endnu mere ugrundede og haarde Lov, at ethvert Sted skal ernære sine Fattige. Thi hvorledes kan Bøddeligheden bestemmes ved Grændsepæle? Heller maae de vandre reent bort fra os, som ikke finde Underholdning eller Velgjørere hos os. Endog at vilde paalægge en Afgift til de Fattige, er et aldeles uretfærdigt Paabud. Den Fattige, som strider mod sin Skjebne ved Arbejde og yderste Spar-sommelighed, for at bevare udsvortes Ære, maae da lide Nød, for at ernære den Ørkedløse, der hverken gider grave, ei heller skammer sig ved at tryggle." Dette er endnu langt stærkere sagt, end hvad jeg har ytret. Kunns antager jeg Intet paa Statsmandens Autoritet, men hvad han har bygget paa

Retsfærdigheds Principet, og det vil man, ved at læse hele Bæret finde, at Manden temmelig noie har fulgt alle vegne; just derfor have hans Ord saa megen Vægt, og kunne, i Almindelighed taget, ikke læses, uden at hyldes.

Det Exempel, som Hr. Pastor Petersen Pag. 374 anfører om den unge Smedkersvend, der blev Soldat, og ved den Leilighed kom til at arbejde hos en duelig Mester, hvor han, efterat have erkjendt sin Uduelighed, naaede større Fuldkommenhed, beviser ikke hvad det skulde bevise: "Anordnings eller Tvangs Nodvendighed"; thi her var jo ingen Anordning, som forbyd ham at blive Mester, eller at arbejde efter det Lærebrev, han engang havde erhholdet; det beviser kun, hvad vi aldrig Nogen har nægtet: at det er godt, om der gives Leilighed for den, der har Lyst til at ud-danne sit Talent.

2) Pag. 376 siger Forfatteren: "Da det er siensynligt, at de ubetænksonne og uoverlagte Egteskaber, som jevnlige indgaaes, føre til Armod: saa har jeg, for at afværge Armod blandt Landalmuen, troet det gavnlige, at de, som vilde indtræde i Egteskab, skulde bevise, at der var rimelig Udfigt til at de kunde ernære sig selv og deres Børn. Hr. Pastor Ronne ivrer imod dette, forhen af Andre fremsførte, Forslag, og paastaer, at det var umueligt, uretsfærdigt og uchristeligt at sdet Binds i de Hefte. (7)

gibe Love for Ægteskabets Indskrænkning. Vilde man — som Hr. K. peger hen til — antage: at Formue, Embedsindkomster, Næringsvei eller selv den flittige og sødelige Daglonners Arbeide ikke gav Udsigt til at ernære Familie: da var jeg og vist alle enige med Hr. K.; men da fordredest og mere end rimelig Udsigt, da fordredest en Borgen eller Sikkerhed, som vist Ingen vil forlange og Ingen kan give." Allerede i disse Ord har han ikke loft den Vanstuelighed eller Umuelighed, som jeg har vist, at der var i, at gibe nogen fast Bestemmelse for, hvem der torde givte sig eller ikke, men har ved det Anførte meget mere dækket de af mig fremsatte Vanstueligheder; thi jeg har just erindret, "at Mand med Formue, Embeds-Indkomster eller Næringsvei undertiden formedelst deres Usædelighed, Uduelighed eller Skrobelijkheid slet ikke gibe nogen rimelig Udsigt til at være en Familie," og derhos spurgt: om man da og vilde, hvad man i saa Fald burde: forbyde dem Ægteskab? En retfærdig Lov maae dog gjelde for Alle. Jeg har ogsaa spurgt: "Hvo der skulde bedomme, om der var rimelig Udsigt, til at ernære Kone og Børn?" Derpaa har Forfatteren slet ikke svaret eet eneste Ord.

Videre siger han, at den halvvoxne Knøs, som neppe kan tjene Føde og Klæde for sig selv, end mindre har erhvervet Forstand og Sindighed, som ere nødvendige til at opfylde Hundsfaderens Pligter, burde anvises, at love endnu et Par

Naar ic." At Barndoms Alderen bør være udeluft fra Ægteskab, har jeg ikke nægtet, men tværtimod erindret. Isvrigt maatte jeg spørge: Hvo skal bedømme, om Brudgommen kan erhverve det Nødvendige, om han har Forstand, Sindighed ic.? Og videre: Naar nu den, som er ældre, har de samme Mangler og det stundom i en høiere Grad; hvad gjøre vi da? eller naar saadan en ung Adelsmand, eller nogen anden Herre, som ikke forstod andet, end at sdelwage og at bruge Hundepidsten, vilde indgaae Ægteskab; skulde man da og nægte ham det, eller skulde man her gjøre en paafaldende, uretfærdig Undtagelse? Tænk, om Præsten, som, efter Jesu Ord, ikke er sat til Dommer over Andre, blev truffet med ind i slige Sager! hvilken Forargelse! og hvilke Fortrædeligheder!

Disse Erindringer gjelde og i Henseende til det Forsfatteren siger om at afvise Sviregaster, og her blev Vanskeligheden eller Umueligheden endda større, fordi det ofte maatte falde haardt at bedømme, end sige: juridisk bevise, at En var Sviregast. Jeg mindes endnu, hvad salig Biskop Halle engang fortalte mig: "at en stor Deel af en Landsbysmenighed havde klaget over en drifvældig Degn, som og Provsten selv havde seet bestjensket i Kirken; men da det kom til Sag, var der i hele Menigheden kun eet Vidne, som gav tilstrækkeligt Vidnesbyrd, og dersom Provsten ikke havde forladt sit Dommersæde, for at optræde som

andet Vidne, var Degnen bleven frikjendt." Sligt har den gode Forfatter vist ikke betænkt, da han saa let sagde: "deri seer jeg Intet umueligt."

Han erindrer dernæst: "at han intet uretsfærdigt eller uchristeligt finder i at forbyde Egteskab under de af ham anførte Omstændigheder, men at han endog finder det retfærdigere og christeligere end at tillade samme." Dette vidste Læseren allerede fra hans foregaaende Afhandling; men det tilstrækkelige Beviis mangler. Jeg har spurgt og spørger atter: "Menneske! Hvo gav Dig denne Ret over dine Medbrøders Frihed? hvorfra udleder Du den? fra Naturens Lov? nei, efter den ere vi jo alle lige. Fra Statsforeningens Lov? nei, efter denne have vi ikke gjort os selv umyndige, men ifkuns lovet fælleds Bistand til Kornærmerselskabs Afværgelse og Bidrag til Statens Opretholdelse. Mon da fra den aabenbarede Lov? Det haaber jeg, at man ikke kan vise mig; jeg har ikke fundet det, men vel, at vi i Jesu Kirke ikke skulle herske over hinanden, at vi ikke skulde lægge Nag paa Disciplenes Halse, og at min Frihed ikke bør dømmes efter en Andens Samvittighed, saa og, at vi ere kaldede til Frihed, thi al Loven fuldkommes i dette: "Du skal elske din Næste som dig selv!" Overalt erkjendes og tilstaaes det jo almindeligt, at den christelige Religion er Frihedens og Kierlighedens Religion, som udelukker al Sambittighedstvang, og forbyder os

fom medforløste Brødre, at ville anmasse os Ret-
tigheder over hinanden, ligesom den heller aldrig
indrommer, at Moraliteten vorder et Haar bedre
ved Evang.

Hvad Forfatteren Pag. 380 anfører som
Beviis for sin Sætning, nemlig: "at Regjeringen
forbyder den subalterne Officeer Regestab, indtil
han naaer den Grad, at hans Lønning kan er-
nære en Familie, og at den i fremmed Provinds
guarnisonerende Kriger ei tør give sig," beviser jo
ikke det allerringeste; thi for det første og fornem-
ste prøoe vi ingenlunde en Sag efter menneskelige
Love, som jo kunne feile, men efter de guddoms-
melte, som ere useilbare; desuden er det i Hen-
seende til Officeren en frivillig Accord, som En-
hver indgaaer i det han modtager Feldttegnet, og
som igjen ophæves, saasnart han tager sin Afked,
og endelig gives der kanstee neppe et Exempel paa,
at Officerens Ansøgning om at indtræde i Reges-
tab afslaaes.

Her maae jeg, kjøndt jeg endnu ikke er fær-
dig med Besvarelsen af Forfatterens egentlige
Hovedyttring, i Forbigaaende lidt næiere forklare
et Udtryk i min forrige Afhandling, hvilket Hr. P.
har misforstaaet, og hvorimod han i Anmærknin-
gen Pag. 378 har udladt sig. Jeg har nemlig
sagt: "det er tilforladelig ikke Regestaberne, der
forsøge Fattigvæsenets Udgifter." Dermed har

jeg slet ikke nægtet, at jo enkelte ubesindige Ægte-
 skaber forøge Fattigkassens Udgifter," og denne
 Benægtelse synes ikke, efter mit Begreb, at ligge
 i Ordene; men — jeg har kun villet sige, og
 har kun sagt: at Frihed til at indtræde i Ægte-
 skab og at holde over disses Hellighed, fremmer
 ikke Armod, hvilket, som jeg udtrykkeligen har
 sagt, det Modsatte gjør. Og naar Forfatteren
 derefter siger: "Hr. K. synes og at indromme,
 at Ægteskaberne forøge Fattigkassens Byrder,
 naar han i theol. Bibl. 9 B. S. 245 siger: Vi
 see allerede, at man giver sig, som i England,
 paa Fattigkassens Regning," saa er det jo heraf
 aabenbart, at jeg ikke har villet nægte, at ubesin-
 dige Ægteskaber forøge det forhaanden værende
 Fattigvæsens Udgifter, men her stadfæstes jo og
 ydermere ved et Erfaringsbeviis, dette Fattigvæ-
 sens Uhenigtsmæssighed, i hvilken Hensigt jeg og
 paa det anførte Sted har fremsat det; thi var
 der intet tvungent Fattigvæsen, saa kunde man
 jo ikke falde paa den Speculation, at give sig
 paa Fattigkassens Bekostning. Her gjelder da
 det gamle tydske Ordsprog: Ungewandt! so wird
 ein Schuh daraus.

Og nu, efter denne Udsvævelse igjen til det
 Forsvar, som Hr. P. har forsøgt paa at vise det
 Christelige i Forbuddet. Jeg har allerede tildeels
 i det Foregaaende gjendrevet det; men bør dog
 endnu videre forfølge hans Pttringer Pag. 382 sq.

Naar han der siger, "at det er en Fordring af Menneskets høiere og ædlere Natur og en guddommelig Lov, at Ingen bør indtræde i ægteskabelig Forbindelse, som ei feer sig istand til at opfylde de mange hellige og vigtige Pligter, den paalægger ham;" saa indrømmer jeg meget villigen denne Paastands Rigtighed; men bemærker derhos: at Forfatteren just herved har ført Bøviset imod sig selv og for min Ervningss Gyldighed; thi er det hans høiere og ædlere Naturs Fordring, saa maae han selv frivilligen adlyde den, ellers er det slet ikke ham, der adlyder (det, som skeer ved Evang, er paa ingen Maade Lydighed), og dersom det var rigtigt, som Forfatteren yttre, at en Stats Indbyggere alle stode under den verdslige Lovgivnings Formynderskab, og at Fornuften altsaa per exelentiam var i dem, der skrebe og overholdte Lov:ne, og alle Andre stedse forbleve umyndige, hvilket vel maatte ansees for et vedvarende Mirakel, der end ikke bestod med Tanken om Fornuft og Frihed; saa indsees aldeles ikke, hvad den høiere og ædlere Natur vilde sige, eller hvorfor da de Fordringer skulde yttre sig i de Sjæle, som vare bestemte til Evang og ikke til frivillig Lydighed; saa fulgte og heraf, at Staten eller dens Styrrere ogsaa havde Ret, om ikke Pligt, til at frembringe enhver Idræt, som den høiere og ædlere Natur fordrede. Indrømme vi eet Stykke, saa maae vi indrømme alt; thi hvad den Ene ikke forlanger, det forlanger den Anden; og! Enhver maae have

lige god Ret. Hvorfor fortørnes vi da over hine Inquisitionstretter og affkye deres Foretagender, naar de forsøgte at tvinge deres Medbrødre til det, som var langt vigtigere end timeligt Hæld, til evig Salighed? Ophave vi den christelige Frihed, som tillader Mennesket selv at bestemme sig; saa maae vi og nødvendigen indrømme, at Hine havde Retten paa deres Side, naar de kun handeleder efter deres Overbeviisning, hvis Rigtighed dog ikke engang kunde omtvistes; thi de vare Magthavere og Formyndere, i hvilke Fornuften per excellentiam følgerlig maatte boe.

Dog, dette er just det, som skulde bevises, men som vel aldrig kan godtgjøres. Jeg mener og, at ingen christelig Regjering gjør Fordring paa at være myndige Undersaatters Formynder*); thi den føler vist nok, at dens Personale ikke ene, vel neppe altid fortrinnsviis, er i Besiddelse af Fornuften, og jeg mener, at Ingen, som er Undersaat, ret ærligen indrømmer hiint Formynderstabs Retmæssighed eller Onskelighed, dersom han kun ret strængeligen vil undersøge sit eget Hjerter. Dette trøster jeg mig endog til at bevise om Kongden af alle dem, der have offentlig nedlagt den-

*) Adskillige Anordninger, som endog opfordre danske Undersaatter til at fremsætte deres Tanker om muelige Ufuldkommenheder, og at gjøre Forslag til Forandringer, saavel som det Hensyn, der ofte er taget til disse Forslag, bevise, at i det mindste den danske Regjering ikke nærer hiin Mening.

ne, i sig selv, underlige og ufattelige Paastrand; thi den er som oftest nedlagt just da, naar man ikke var fuldkommen tilfreds med de bestaaende, af Regjeringen anordnede, Indretninger, og troede selv at see det bedre, hvorfor man da og søgte at bevise det Manglende i Indretningerne og foreslog Forandringer. Vilde vi altsaa ret upartisk randsage os selv, naar vi forsvare Statens Fornymder-skabs Rettighed over myndige Borgere, saa skulle vi vist nok finde, at det egentligen er vore egne Meninger, vi elske saa høit og finde saa udmærket hyperlige, at vi gjerne vilde laane Regjeringens Magt og Myndighed, for at see dem indførte; thi der gives for vor, skjøndt ofte redelige, dog alt for varme Indbildningskraft inter plus ultra. Men heraf følger da ydermere, at den, der ikke tiltroer Staten Ret til det omhandlede Fornymderskab, handler fuldkomment consequent, naar han i al Beskedenhed, og med Lydighed imod de bestaaende Love, indtil Regenten ophæver dem, viser deres Mangler og Ufuldkommenheder og foreslaaer Forandringer; thi han troer, tilligemed en vis Regjering, at der gives flere Fuldmyndige i Staten, end Dennes Styrere; men, naar den, der selv Undersaat, og ikke Medlem af Regjeringens Collegierne, dog søger til Mangler og Ufuldkommenheder, samt foreslaaer Forandringer, og det endog saadanne, som mægtigen gribe ind i de menneskelige Rettigheder og paalægge Medborgeres Frihed et tungt Nag; saa handler han tilforladeligen meget un-

consequent. Er jeg Mynbling, da tør jeg vist nok ikke sige til min Formynder; "hvi gjør Du saa? det var bedre, at Du gjorde det anderledes." Men, vil Forfatteren vel sige: "det er kunns over de i Forstand Umyndige, at Staten skal udøve Børgemaalet *); men er den sædvanlige Myn- digheds, Alder opnaaet, og man ikke længer er Barn, hvoraf bevises da, at man er i Forstand umyndig? og hvem skal afgjøre sligt? Skal det maaskee bevises deraf, at man ikke har den sam- me Overbeviisning om det Nyttige, som Andre? Men det gaaer jo ikke an; thi Meningerne ere jo som oftest i denne Henseende deelte; eller skal man demnes af dem, der tænke anderledes derom? Men, nei, det gaaer jo slet ikke an; thi disse maae jo antages at være partiske Dommere. Havde Forfatteren Ret i sine Vittringer, saa maatte han da og domme mig for umyndig i Forstan- den, da jeg saa meget afviger fra hans Meninger; men at jeg derfor ikke var det, vilde jeg alligevel fuldkomment sole, og paastaae, at jeg havde Ret til at excipere Forum. Sely Reinhard, som Forfatteren beraaber sig paa, maae ikke, skjøndt jeg har dybeste Erbødighed for ham, domme mig; thi som Menneske er han ikke infallibel, men kan feile. "Non jurare in verba Magistrum" er min uskrævelige Regl, og jeg protesterer imod al men- neskelig Autoritet, naar det gjelder om, ved et

*) Skjøndt vi alle staae under samme.

Dictamen at afgjøre en Menings Rigtighed. I
 øvrigt har Hr. Reinhard i de anførte Steder ikkun
 een eneste Ytring, hvort han afviger fra det jeg
 har sagt, og det er den: "at Borgerfamfundet
 har Ret til at paalægge dem visse Straffe, som
 uden Årsag blive ugiorte" (hvortledes kan det
 "uden Årsag" engang afgjøres og bevises?) At
 den, der avler Børn, bør opføde og opdrage dem,
 det har jeg vist ikke nægtet; jeg ønsker meget mere,
 at der gjordes alt mueligt for denne Sag, hvis
 Retmæssighed ikke kan omtvistes, hverken efter
 Fornuftens eller Aabenbaringens Fordringer, og
 hvis Efterladelse er aabenbar, sikker og uimodsigel-
 ig Fornærmelse imod andre Statsborgere. At
 der gives Tilfælde, under hvilke man ikke bør
 indlade sig i Ægteskab, det har jeg ligesaa lidet
 nægtet, men Set er, at jeg ikke bør, og er An-
 det, hvorvidt jeg med Rette kan tvinges af
 verdslig Magt; jeg bør tilgive min Fiende,
 mætte hans Hunger, stille hans Tørst, og bede
 for ham; men kan og Staten med Rette tvinge
 mig dertil? Sandelig, saa er al Moral overflø-
 dig, ja unyttig; thi jeg har da ingen Frihed. —
 Selv det, at Borgerfamfundet har Ret til at
 give nogle Love i Henseende til Ægteskab, har jeg
 aldrig nægtet, og nægter det ei heller her; men
 de maae være byggede paa Retfærdigheds-Princi-
 pet, stemme fuldkomment med vor guddommelige
 Religion, og ikke gribe ind i uomtvistelige menne-
 selige Rettigheder. At den der beviislig er af-

deles uskicket til Egetskab (hvortil ogsaa Børnet hører), saavel som den, der har forladt sin første Egetfælle for nogen anden, end Uerøelsheds, Skyld forbydes at indtræde i Egetskab, det er aldeles retfærdigt og christeligt; men uretfærdigt og uchristeligt er det, naar jeg vil forbyde Nogen at knytte Paandet, fordi jeg har den, i sig selv altid ubiis Formodning: "at han ei kan ernære Kone og Børn." Skulde og en Stat have indgaaet sigt et Forbund med alle sine Borgere, saa maatte den og i det allermindste skjenke dem den fuldkomne Frihed til at drage andensteds hen, hvor de kunde indgaae Egetskab efter eget frie Valg; men det tillade jo de fleste Stater ikke deres værnpligtige Sønner.

Fotfatteren mener Pag. 384, at Pauli Ord i Cor. 7, ikke indeholde noget afgjørende Beviis for min Paastands Rigtighed. Jo mere jeg betragter dem, jo mere finder jeg dem bevisende: Her vare gruelige Trængsler forhaanden; var det nogen sinde Ret, at forbyde Egetskab, da maatte det vel vare paa en sliq Tid og under sliqe Omstændigheder, da den, der givtede sig, havde liden eller ingen Udfigt til at ernære Hustrue og Børn, da han endog hvert Dieblif stod Fare for at indspærres, udjages i Landsflygtighed eller dræbes, og dog vover den, i Sambittighedsfager, over Konger og Keisere ophoiede Apostel ikke at forbyde Egetskab, men siger endog udtrykkeligen:

"Kunne de ikke afholde sig, da givte de sig! thi det er bedre at givte sig, end at lide Brynde." Naar Forfatteren i Anmærkningen sner: "at Apostelen ei ligesrem forbød Corinthierne Egteskab er, fordi han derom ei har Befaling fra Herren;" da har han forladt Sammenhængen og udfkudt sin egen istedet for Apostelens Mening; thi det er tydeligt nok af 25 og 26 V., at han tværtimod vil sige, at han ikke har Herrens Befaling om at fraraade de Ugivte Egteskabet, men ikkuns efter sin menneskelige Indsigt fraraader dem saadant for de daværende Trængslers Skyld. Pauli Ord ere disse: "Om Jomfruer (v: Ugivte af begge Kjøn) haver jeg ikke Herrens Befaling, men giver min Mening tilkjende, som den, hvem Herren barmhertig har forundt at være troe; jeg mener altsaa, at dette (at være ugift) er godt formedelst den nærværende Nød. Saa langt er altsaa Paulus fra, at ville have sit Raad "om at leve ugift, saalænge Forfølgelse varede," ansæet for et guddommeligt Bud, at han endog, efterat have fremsat det blot som et Raad, endnu advarer Corinthierne imod at betragte det anderledes. Han har vel endog seet ind i de kommende Tider, og villet forebygge al muelig Misforstaaelse, ligesom han vel og har villet advarer imod de falske Lærere, som ophæiede Coelibatet; men, at han, som Forfatteren siger, ikke, ved et almindeligt Forbud, vilde gribe ind i den borgerlige Orden, det er vist en feilagtig Slutning; thi dels taler han, som

Jeg nu har blift, om, at hans Raad til at leve ugiftet, ei maatte betragtes som et guddommeligt Bud, og deels frygtede Paulus vist ikke for at indskjærpe Pligter, fordi disse kunde stride imod det, der kaldtes borgerlig Orden, hvilken altid staaer under og aldrig over Religionen. Høit er Herrebud, men høiere ere Guds Bud.

Ogsaa I Tim. 4, taler vel tilstrækkeligt for min Paastand; thi skjødt det er tydeligt, at der paa det anførte Sted tales ikke, som man efter Forfatterens Virking skulde troe om de Lærere, som i hiin Tid anvriste Coelibatet, men om dem, der i da følgende Tider skulde udbrede slige falske Lærdomme, saa er det dog med det samme klart, at han kalder Forbud imod Ekteffkab (endog som blot Lære betragtet) Djævelens Lærdom; meget mere maatte han vel belægge en Evangelslov med sligt et Navn. Er det utilborligt at lære Coelibatets Fortrængighed; det maae vel være tilfald utilborligt og grusomt, at paatvinge Andre det som en Lov. Vi ønske ikke det tvungne Klosterliv med alle dets Kadseler tilbage i Jesu Kirke.

Jeg behøver nu neppe at besvare Forfatterens Paastand Pag. 385, hvor han siger: "Paa samme Maade kunde man da og anføre Math. 5 og Jak. 5, som Beviiis for, at det var imod Christendommen at aflægge Eed. Ligeledes kunde man af I Cor. 6, 7 bevise, at det var uchristeligt at

søge Lovenes og Domstolenes Beskyttelse imod Forurettelser." Hos Matthæus er det alt for tydeligt, at der tales om Hverdags, Eder, endog saadanne, som Jøderne slet ikke agtede. (Sid de ei høretes iblandt dem, der bære det christne Navn!) Og af Jakobs Udtryk er det ligeledes klart, at han just gjentager Jesu Ord, og altsaa ei taler om den af Gud selv i det gamle Testaments forestrebne og af Apostlerne i det nye Testamente fremdeles hylbede, offentlige Eed. Hvorledes Forfatteren kunde nedskrive den sidste Deel af anførte Indvending, forstaaer jeg ikke; thi Paulus taler jo i Cor. 6 om at stræve de Christne for ugudelige, hedenske Dommere; han tilraader endog Corinthierne, selv at sætte Dommere (Voldgiftsmænd), som kunde afgjøre deres Stridigheder, uden at disse skulde føres for de hedenske Domstole, og tilføjer saa i 7de og 8de B., at det allerede var en Feil, at de havde Sager, at de ikke allene glemte den christelige, sagsmodige Eftergivenhed, som heller taaler en liden Uret, end strax fører Proces; men endog selv ævede Uret og Bedragerie, og det Christen imod Christne. Hvorledes kunde da Røgen deraf ulede, at det var uchristeligt, at søge christelige Loves og Domstoles Beskyttelse? Hvor derimod Ordsproget: "Die Juristen sind böse Christen" med Rette siges om en verdslig Dommere, der gjelder vel og endnu Pauli Formaning, som det og altid hentyder paa en Feil, enten hos

den Ene eller hos den Anden, at de have Sager imod hinanden.

Forfatteren siger nu Pag. 385 seq. "Jeg troer saaledes tilstrækkeligen at have viist, at det af mig i Tidendernes 9 B. 2 H. fremsatte Forslag ikke indeholder noget umueligt, uretfærdigt eller uchristeligt; og at altsaa hvad Hr. Pastor Ronne i Tidendernes 9 B. 1 H. anfører imod saadanne Forslag ikke kan anvendes paa det af mig givne. Jeg kan tilføie for de Læsere, som maatte ønske gyldigere Autoritet, at Wænd, der blandt Danmarks lærde Theologer og samvittighedsfulde Embedsmænd indtage en høi Plads, have læst min Undersøgelse om Marsagerne til Rattigdom, førend den udkom i Trykken, og skænket den sit Bifald. Dette havde de, i Sandhed høiarværdige Wænd, vist ikke gjort, dersom den havde foreslaaet noget umueligt eller uretfærdigt, eller noget, som er imod Christendommen." Ikke tilstrækkeligen har Forfatteren gjendrevet mig; det synes han og selv at have føelt, naar han tilbyder gyldigere Autoritet. Der er ingen Autoritet gyldigere, end et tilstrækkeligt Beviis. Ogsaa har jeg protesteret og protesterer hermed atter imod enhver menneskeligt Autoritet. Vi skulle ikke stride med fjædelige, men med aandelige Vaaben. Vil man imidlertid holde mig en Daarlighed tilgode, for at gjendrive Autoritet med Autoritet, saa kan jeg sige min ærede Modstander, at hiin Afhandling i Landoe. Tid. 9 B. 1 H. og min Recensjon over Hr. Bastholms

Skribt om Fattigvæsenet ikke allene vandt mange baade høi velbaarne og høi ærværdige Mænds mundtlige Bifald, hvilket uden Opfordring fra min Side bevidnedes mig; men og flere skriftlige Vidnesbyrd om samme ere indløbne ikke til mig selv, men til Andre, ogsaa til flere af D^r. Professorer ved Kiøbenhavns Universitet, blandt hvilke jeg har Tilladelse til at nævne Hr. Prof. J. Møller.

Naar Forfatteren derefter Pag. 386 paastaer, at Sædeligheden ikke skulde tabe, men vinde ved Forbud imod Ægteskab, da paastaer han, efter mit Tofte, det Modsatte af hvad man fornuftigvis maatte slutte. Den laukebundne physiske Kjerlighed maae lettere, end den frie, overtræde alle Grændser. — Det viser ogsaa Erfaringen. — Just de Ynglinge og Piger, som forbydes at indtræde i Ægteskab, synde oftest imod Herrens Sjette Bud. Jeg har selv kjendt flere Forældre, som ved Svang, endog Rogle, som, ved gruelig Haardhed og Misbrandling, søgte at afholde deres Døttre fra Ægteskab, og dog bleve de frugtsommelige. "At Moraliteten lider ligesaavel, naar den besvangrede Pige vies nogle Dage før eller efter Barselen" er en Ytring, som Forfatteren vist ikke, efterat have overveiet den nøiere, vil gjentage. Det er sandt, den har lidt ved Overtrædelsen, men det er ikke sandt, at den lider ligesaavel. Det er vist en større Forbrydelse imod Sædelighedens Lov, at avle Børn, uden Tanke og Forsæt end det Binds ike Heste. (8)

om at indtræde i Ægteskab, end med denne Beslutning, hvilken jeg dog ingenlunde samtykker. Det er og en nye Forbrudelse imod Sædelighedens Lov, at slaae Haanden af den Forsørte og ikke, saavidt mueligt, at godtgjøre hvad der er ildegjort. Ogsaa fører det almindeligen til nye Overtrædelser, naar de Personer, som have avlet Børn med hinanden, henses i ugigt Stand. Hvorvidt gaar ikke i denne Henseende især den arme forsørte Kvinde? Naar nu endog Listen paa nægte Godfæder forsegedes, som den upaatvibeligen vilde; hvad siger da Forfatteren om det forsegede Antal af faderløse Børn? Jeg behøver ikke at udmale Følgerne; de ligge tydeligt nok for hver Mand's Øie.

Hr. P. siger: "Ogsaa maatte det bringes med i Beregning, hvad Moraliteten lider ved de herfra udrindende ulykkelige Ægteskaber." Jeg har vel siist, at denne Beregnings Vægt fuldeligen opveies ved det Tab, Moraliteten vilde lide formedelst Ægteskabsforbud. Iøvrigt bør det os, ved det eneste virksomme Middel, ved Religionen, at virke imod de ulykkelige Ægteskaber, hvis Ulykkesalighed ikke egentlig reiser sig af Armoden selv, men af et uchristeligt Sindelag og et usædeligt Forhold. Selv det fattigste Ægtepar kan være, og er ofte lykfsaligt.

Naar Forfatteren Pag. 386 seq. taler det tvungne Fattigvæsens Sag og anfører: "at alle Districter ikke ere saa bebyrdede, som Rogle, at

Byrden i Sandbye Sogn kunſt er worden lidet tungere og at Bøtleriet „derved er ophørt”; ſaa maae jeg førſt erindre, at han ikke har beviiſt, med hvad Ret di kunne tvinge Andre til Gøddædighed; dernæſt maae jeg ſpørge: 1) Naar man indrømmer, at Loven ikke paaſer for alle Diſtrictter, har man da ikke indrømmet: enten at dens Ophævelſe, eller dens Indſtrænkning til de Diſtrictter, hvor den paaſer, er onſkelig? 2) Naar Sandbye Sogn ydede i de 3 førſte Aar til 1806 incluſ. ved et Middeltal aarlig-circa 16 Edr. 6 Skpr. Rug, 23 Edr. 4 Skpr. Byg, Malt 4 Edr., foruden et Bidrag af omtrent 85 Rbdlr.; i de 3 ſidſte Aar til 1818 incluſ. har det derimod ydet aarligen circa 14½ Ed. Rug, 36 Edr. Byg, 4½ Ed. Malt, 13½ Eyd. Smør eller Fleſt og 19 Læs Brænde, foruden et Bidrag af 32 Rbdlr.; ſaa ſpørger jeg: er denne Byrde ikke dog temmeligen forøget? Viſer den ikke, ſelv i et egentligt Løndsbbye Sogn, at det vorder tungere og tungere at udrede Fattigſkatten? Skal man da tøve med at ſlukke Ylden, indtil denne har angrebet alle Lagene? 3) Endeligen gientager jeg det Spørge-maal, ſom jeg ofte har fremsat, men ſom det tvungne Fattigvæſens Forſvarere enten ikke beſvare, eller, uden videre bejae: ”Er da og Bøtleriet ophørt?” Tilforladelig ikke her, ei heller i Kjøbenhavn, ei heller paa hele Amtet, og ikke paa alle de Steder, hvorfra jeg har hørt, undtagen maaſkee paa Sorø Amt og i enkelte afſides

liggende Sogne. Men, hvad nytter det da, at foreholde os denne Virkning af det tvungne Kattigvæsen? en Virkning, som, i det hele tagen, slet ikke er frembragt.

Korfatteren gaar Pag. 389 over til at ytre sin Troe, om at det er nyttigt for Staten og Pligt for den, at føde de Kattige. Men han har ikke nedrevet de Grunde, med hvilke jeg har søgt at bestride disse Meninger, og for størstedelen ikkuns støttet sin Troe paa menneskelig Autoritet, hvilken ei er Beviis nok for den, der fordrer selv at tænke. Dog fører han i den til det anførte Sted hørende Anmærkning et Slags Beviis, som jeg bør gjenneengaae: Det er egentligen stilet imod ovennævnte min Recension og har til Hensigt at svække den Ytring, "at Staten ikke har videre Forpligtelse eller Ret, end at skaffe Borgerne Frihed og Sikkerhed, undtagen forsaavidt, at den almindelig Villie slutiende eller offentlig ytret, samtykker." Han gjendrøver ikke, hvad jeg herom har sagt, men søger at sætte mig i Korleghed, ved at spørge: "hvad der da var bleven af vore Skole Indretninger og Beianlæg?" og tilføier: "dersom den Irreligiositet, som nyeligen herskede, var bleven almindelig, saa maatte Kirkerne og deres Lrere jo, ifølge Konnes Princip være ophævede." Tilførladelig: Saavist, som jeg ønsker at tænke, tale og skrive consequent, saavist maae jeg svare: "Dersom Folket virkelig havde været hine Indretninger imod, og Irreligiositeten var

bleven saa almindelig, at Folket havde fordret Kirkerne og disses Lærere afskaffede, saa havde og Staten efter min Overbevisning ligesaa lidt have Ret, som Pligt, til at handle tværtimod Folkets Villie." Staten bestaaer jo dog egentligen af Folket og Dettets Repræsenterere, som selv ere en Deel af Folket. Naar altsaa Staten strider imod Folket, saa er det paa andet Dansk: at den strider imod sig selv. Men ethvert Rige, som er ueens med sig selv, gaaer tilgrunde. Dersom vi og kunde tænke os Staten, eller dens Styrere, adskilte fra Folket, hvorfra vilde disse da tage den physiske Magt til at stride imod Folket? Jeg formaaer sandelig ikke at indsee det. Selv om de kaldte et fremmed Rige til Hjælp, vilde sligt neppe lykkes. Vore egne Dage have vidnet for os. Og til hvad Nytte skulde en Regjering tvinge Folket til Oplysning og Religiositet? Bestaae disse nogetsteds, eller udrette de noget, uden at annammes med fri Villie? Sagde ikke Jesus derfor ogsaa: "Hvor de ikke ville høre Eder, gaaer ud derfra!" Kunns vildfarende Katholiker have haft en modsat Mening.

Men, Sagen er denne: Folket var ikke, som Forfatteren synes at antage, imod enten Skolevæsen eller Veianlæg. Kunns imod Maaden til at fremme disse var rimeligviis en stor Deel af Folket, og her bliver jo ogsaa virkelig de Spørgsmaale tilbage: "Var det ikke tilstrækkeligt, at der gaves Skoler, i hvilke Ungdommen kunde oplyses

og dannes? behøvede vi at tvinge Rogen til Skolegang? Var det ikke rigtigere, at vi blot tilstode dem Adgang til Kirken, efterat de havde erlanget de for Christne nødvendige Kundskaber og tilbagesigte dem, der ikke kjendte Gud og hans Raad til Salighed? Hvad Veianlæg betreffer, mon da ikke Forfatteren selv troer, at hele Folket gjerne ønskede gode Veie, men at de, som udelukkende maae forrette Arbeidet, endog 2 eller flere Mile fra deres Hjem, ønskede en Forandring i Arbeidets Udførelse? Angaaende Kirker og Lærestand, da har det danske Folk tilforladelig ikke i vor Levetid ønsket enten hine eller denne ophævet. Maaſke nogle faa ugudelige Friheds eller rettere Frækheds Prædikantere, som haabede at fiske i rørte Vand, gjerne havde, om de kunde, indbildt Regjeringen, at slikt var Folkets Billie, men aldrig var det saa; maaſke og nogle eenfoldige og egennyttige Mennesker iblandt Høie og Lave gjerne vilde været fri for at vedligeholde Kirkerne og lønne Lærerne; men, at Folket vilde have havt begge afskaffede, det tør jeg med Samstemning af hele Folkets bedre og større Deel høitideligen benægte, og det skulde derfor vist ikke, som Forfatteren behager at sige, "have seet underligt nok ud" fordi Folkets Billie laae til Grund for Regjeringens Indretninger. Hvorfor klagede Folket saa ofte over langvarige Vacancer? hvorfor hentede Bonden, selv i den frækste Tid, endnu Præsten flere Mile borte? Hvorfor gaves der dog paa samme Tid mange Kirker, som vare opfyldte med Tilhørere? Hvorfor flode som oftest de Lem-

pler øde, hvor ngenodens Philosopher ikke længere prædikede Guds, men Menneskenes Ord? Tilføreladelig, det var Folkets Villie at beholde christelige Kirker og christelige Lærere, og Regjeringen gjorde saare vel, at den ikke laante gandske villige Øren til Forfatteren af Jesu og Fornuftens eller de flere Døgnbladets Skrivelere, som talde i samme Tone.

At de Misbrug, som Forfatteren omtaler Pag. 392 og 393 før fandt Sted, som nu, det indrømmes gjerne, kun ikke saa hyppigt, og dog burde de jo nu være sjeldnere; hvad er ellers vor Gebinst?

At den christelige Gavnildhed (hvortil jeg dog ikke egentligst regner de Almisser, som gives omlopende Betlere) ei er gandske dræbt, derpaa har jeg flere glædelige Beviser; men, at den sjeldnere viser sig nu end forhen, det siger min og Utaaliges Erfaring. Er den da ikke dræbt, saa er den dog paa Veien. Hvad der ikke er skeet, det kan skee tidnok.

Naar Forfatteren Pag. 395 saa venstabeligen har istemmet mit Ønske: "at Gudsfrygt maatte besjele Mængden og Armoden tilligemed al anden Jammer saaledes, saavidt mueligt i dette ufuldkomne Liv, maatte forsvinde" samt lovet, broderligen at række Haanden til dette skønne Naals Opnaelse og endelig bekjende sin Troe: "at Naalet, efter det usvigelige Ords Forjættelse, vil opnaaes;" saa takker jeg ham af gandske Hjerter, agter og elsker ham inderligen; men jeg tilføier da ogsaa, at jeg holder mig fuldeligen overbeviist om, at vi

ikke, indtil Maalet er naaet, tør bruge noget som helst Middel, der ei stemmer aldeles med Religions Forskrifter og i disse finder det tydeligste Medhold.

Hvad jeg bemærker om Præsternes specielle Tilsyn med Arbeidsanstalter, det behøver jeg ikke at sige; jeg har for herom affagt min Befjendelse. Ifkuns bør jeg, i Anledning af den ærede Forfatteres Uttringer, erindre, at Præsten, saavel den øvede, som den usvede, saavel den yngre, som den ældre, vil, naar han troeligen skal arbejde som Sjælesørger, neppe faae Tid til at have et tilborliat Ovsyn med Arbeidsanstalter, ligesom ogsaa denne Forretning neppe vil være saa aldeles homogen med hans præstelige Forretninger; men allermindst bør det ved Lov paalægges nogen Ordets Tjener, at varetage slige Forretninger, som kunde afdrage ham fra de langt vigtigere. "At Ingen anden end Præsten kan gjøre dette eller hiint", er ingen gyldig Grund, og er dog saa ofte bleven anvendt, før at drage ham ind i alskens Forretninger, som endog satte ham i Opposition med hans Menighed og qualte den gode Sæd i Hjertet, som han til andre Tider udstrøede.

Med det oprigtige Ønske, at jeg, som jeg haaber, kuns maae have holdt mig til Sagen, og at jeg maae, tilligemed mange Flere, have vundet min agtværdige Embedsbroder, nævner jeg mig, Hr. Pastor Petersens og øvrige Læsers hengiebne

B. F. Rønne.

Kjøbenhavn, den 17 August 1819.